

Ненад Кеџмановић

Факултет политичких наука, Бања Лука

**„ЈУГОСЛАВИЈА У МАЛОМ“ – ОД
КОМПРОМИСНЕ РЕПУБЛИКЕ ДО
„НЕМОГУЋЕ ДРЖАВЕ“**

Сажетак

Југословенска држава, иако је мењала етничке, територијалне и политичке оквире, ни у једном облику није могла да опстане због недостатка укутрашње кохезије. Из истих разлога због којих није функционисала тзв. велика Југославија, неодржива је и тзв. мала Југославија – БиХ. У раду се посредством анализе политичког живота и позиције БиХ у заједничкој југословенској држави, наводи да и актуелни политички процеси зависе од односа у српско-хрватско-муслиманском „троуглу“. Будући да су у данашњој БиХ њихови интереси оштро супротстављени, аутор закључује да се ради о наметнутој, вештачкој, „немогућој држави“. Расplet ће показати да ли ће се формирати нека нова, „пета“ Југославија са становништвом које говори једним, српским језиком са три имена, или ће доћи до усклађивања државних граница са етно-територијалном реалношћу.

Кључне речи: неодржива држава, територијална подела, етничке границе, Босна и Херцеговина, Југославија

У прошлом систему смо само „прву“ Југославију звали вјештачком творевином, а онда се испоставило да је вјештачка

била и та „друга“, па најзад и она „трећа“, са Црном Гором. На све то имали смо и четврту или „Југославију у минијатури“, како се прије распада велике Југославије тепало Босни и Херцеговини, али се и она распала у грађанском рату на национално-вјерској основи. У Дејтону је поново скрпљена од Републике Српске, Херцег Босне и Бошњачке Босне у још једну и још артифицијелнију творевину. Ова мини или већ „пета“ Југославија и данас (по)стоји, све док је инострани протекторат придржава да се не сруши. Можда, као посљедња варијанта Југославије.

1. ЗВЈЕЗДАНИ ТРЕНУЦИ

У причи о Југославијама ствари се поједностављују и иде се у крајности. Објективнији увид отежава и то што се код генерација које су живјеле у социјалистичкој Југославији мијешају и распад државе, и ратови у Словенији, Хрватској и Босни и Херцеговини, и бомбардовања Србије и Српске, и промјена система односно транзиција, и романтична сјећања на младост. Много тога се догађало истовремено и у кратком периоду, па људи не могу да разлуче шта је шта. Неки, рецимо, везују Југославију и социјализам, па су југоносталгични и несвјесни да, у ствари, жале за социјализмом. Неки наводни југоносталгичари заправо везују вријеме њеног постојања са најљепшим годинама свога личног живота. Најзад има и оних који су поклоници Титовог култа личности, који га бркају и са социјализмом и са Југославијом.¹

Чак и научне оцјене прошлости подсјећају на Баладирове „пролазне моде и трајнија увјерења“.² Клатно се њише од екстремно негативних до екстремно позитивних и натраг. Од југословенских народа последије распада једино Бошњаци имају релативно континуирано позитиван однос према Јосипу Брозу. Истина, имена свих улица су преименовали у имена јунака из историје османске окупације или паравојника из минулог грађанског рата. Али, главна улица у Сарајеву и даље се зове Титова, затим и даље славе ЗАВНОБиХ као Дан Републике

1 Занимљиво је да су Словенци, који су први изашли из СФРЈ, већ годинама сваког 25. маја најбројнији посјетиоци Титовог маузолеја на Дедињу. Биолошки то више не могу да буду партизани ветерани, него друга и трећа генерација.

2 Жорж Баладир, према Никола Кољевић, *Отаџбинске теме*, Итака, Београд 1995, стр. 119

БиХ. Код Срба је опет сасвим супротно. А и за једно и за друго није тешко наћи објашњење.

У сваком случају, двије деценије између 1960. и 1980. биле су златне године СФРЈ. Југословени су имали високу стопу привредног раста у континенталним релацијама, добијали су државне станове, плаћали јефтине комуналије, имали бесплатно школовање и здравствено осигурање, једномјесечни плаћени годишњи одмор, стопу писмености од преко 90%, потрошачке кредите, радници су куповали аутомобиле, правили викендице, путовали по свијету. Социјалистичка Југославија била је цијењена као веома успјешна прича. Несврстани покрет, самоуправљање и делегатски систем нису били предмет спрдње као данас, него као узоран спој социјалних елемената државног социјализма и либералних елемената капитализма. Државна својина, плус мало тржишта и мало демократије и ванблоковска политика током Хладног рата једно вријеме су веома добро функционисали. Посебно у односу на оно што нас је касније снашло.

Тзв. југословенски експеримент хвалили су најумнији љевичари тога времена. Нигдје друго у свијету као на Корчуланској љетњој школи и око часописа *Праксис* није се у то вријеме могла окупити таква међународна интелектуална класа какву су представљали Ернст Блох, Ерих Фром, Лисијен Голдман, Анри Лефевр, Јирген Хабермас, Карел Косик, Зигмунт Бауман, Агњеш Хелер, Дејвид Рисман, Лешек Колаковски... Блох је Корчулу поредио са античком Атином. То, истина, није дуго трајало, али је остало дио историје СФРЈ. Ријеч је о најбољим деценијама „друге“ Југославије, а тако нешто послје распада није остварила ни једна република као држава, укључујући и Словенију.

2. БЛАГОВРЕМЕНА УПОЗОРЕЊА

Али, било је и негативних дијагноза још када је СФРЈ пуцала од здравља. Послје званичне посјете Београду, Де Голов министар културе и познати писац Андре Малро, дао је у Паризу интервју Данилу Кишу за НИН. Рекао је лаконски: „Ви у Југославији имате националну политику која се игра са

државом.“ Њемачки министар спољних послова Шредер, који је нешто раније такође посјетио Београд, на приватној вечери код Кардеља, са којим се лично познавао из Интернационале, упозорио је домаћина на крхке националне односе. Кардељ му је спремно одговорио да има неких проблема, али је додао: „Ако нас неко нападне извана, бићемо јединствени!“ . „Не знам само шта ћете ако вас нико не нападне!“ , духовито, али и видовито је закључио Нијемац.

Угледни амерички антрополог, односно антрополошкиња, Рут Бенедикт изразила је сумњу да држава са толико различитих култура као Југославија може дугорочније да опстане. Водећи савремени теоретичар демократије Роберт Дал сматрао да постоје мултиетничка друштва која морају да жртвују или државу или демократију. Држава завршава у диктатури, а демократија може да преживи само у њеним дијеловима.³

Алина Мундјиу Пипиди, пак, вели да би „аутентични мултикултуралисти могли да буду само они који током кратког људског вијека дуже живе и активно партиципирају у различитим културама, а таквих је мало у свијету.“⁴

3. ДВИЈЕ КОНЦЕПЦИЈЕ ЈУГОСЛОВЕНСТВА

Када су кола кренула низбрдо?! Неки кажу да је преломан био устав из 1974. године, други да је кључни био Брионски пленум, трећи да је окретање од југословенства у повоју ка формирању нових нација било тај међаш. Лично мислим да је рани симптом била промјена редосљеда савезног и републичких конгреса. Најприје је почињало са савезним конгресом, а затим су републички само разрађивали одлуке врха, а онда су најприје засједали републички, па је савезни постао тек компромисна синтеза. СФРЈ је била партијска држава и зато у партији треба тражити заметке дубљих промјена. А можда је најдубљи коријен треба тражити у притајеном сукобу двије концепције југословенства: оне аустро-марксистичке, која се залагала за национално и класно ослобођење Словеније, Хрватске и БиХ у оквиру Хабсбуршке империје, и оног

3 Роберт Дал, *Полиархија*, Филип Вишњић, Београд, 1997, стр. 132.

4 Алина Мундјиу Пипиди, *Национализам после комунизма*, Београдски фонд за политичку изизетност, Београд, 2004, стр.18.

просрпског југословенства, који су развијали Младобосанци са Владимиром Гађиновихем, Мустафом Голубићем, Ивом Андрићем и Гаврилом Принципом.

Али, поставља се питање да ли је последице Јасеновца и НДХ „друга“ Југославија са Хрватима па и Муслиманима уопште била могућа? Наравно – није. Но, усташке главешине су се ватиканским пацовским каналима домогле Аргентине, неки су, додуше, заглавили у Блајбургу или прошли Крижни пут, ситније рибе су издржале затворске казне, а јаме у Лици и Херцеговини су забетониране, број жртава у Јасеновцу је релативизиран. Тито лично је до краја избјегавао да оде на мјесто злочина. Заједничка држава била је могућа само гурањем под тепих ужасне истине, вјештачким симетријама, цензуром на прошлост, осионим свођењем на заједнички именитељ.

Тако је могло док је владала тзв. диктатура пролетаријата, али не и када је дошла демократија. „Демократија се“, како пише Мајкл Волцер, „показала као велики растварач национално сложених држава. Када су добили прилику да слободно бирају, сви су се определијели да са етнички, вјерски, културно себи најсличнијим праве државу и њоме сами управљу“⁵. Када су једног словеначког интелектуалца упитали шта им је донијела сецесија, одоворио је лаконски: „Ништа, сем да за своје проблеме више не можемо да кривимо Београд, него сами себе!“

Ако се спољни фактор узме као креатор вјештачких југотворевина, може се рећи да су обје Југославије настале вољом великих сила, како версајска тако и јалтска. Оне су трајале безмало 80 година, односно све док су биле на снази одлуке конференције великих сила на измаку два свјетска рата. А када се међународни контекст измијенио, сви југословенски народи су преко ноћи откривали да је свака Југославија за све била превара, разочарање, тамница народа, вјештачка и по сваког штетна творевина. У оба случаја први су то открили Хрвати, иако су били и зачетници идеје југословенства, да би на крају то закључили и Срби, који су створили обје Југославије и у заједнички пројекат унијели своју српску државу.

5 Мајкл Волцер, *Американизам*, ЦИД, Подгорица, 2001, стр. 46.

Испада да су сви били на штети, па се поставља питање ко је профитирао стварањем те двије злосрећне државе. Нису ваљда само краљ Александар и ген-сек Тито, мада су обје Југославије последице њих пале у агонију? Без сумње то су били Црногорци, Македонци и Бошњаци, који су добили или нације или федералне републике, или обоје. Нису бадава Глигоров и Изетбеговић били аутори компромисног предлога асиметричне Југославије у којој би БЈРМ и БиХ остале у чвршћој вези са Србијом и Црном Гором. Словенцима и Хрватима су обје Југославије послужиле да пређу са поражене на побједничку страну као прелазну фазу до националне државе.

4. СВИ СРБИ У ЈЕДНОЈ ДРЖАВИ

Али и Србима је „прва“ Југославија била потребна да би се окупили у једној држави. Како пише Батаковић, „Српске сеобе су овај народ у доба турске окупације растуриле преко балканских врлети разнеле су мисао српског јединства, српске заједнице, осећања припадности једном народу. Све то као цемент везује једну целину, целину која је била распрчана, али која је везана духовном везом припадности том једном, јединственом српском народу, пре него што се јавио модерни национализам. Тај инстинктивни осећај припадности, осећај заједнице једне народне целине изникао је из нашег патријархалног села“.⁶

„Сви Срби у једној држави“ је формула која ће се, симптоматично, поновити као званична политика Србије и приликом распада „друге“ Југославије. „Мало рјешење“ је тај интерес задовољавало у знатно мањој мјери. Било је у међувремену и тзв. србијанске политике, по којој су Срби ван Србије баласт за матицу, увлаче је у невоље и ратове, а онда долазе са завежљајима као избјеглице. Из тога је произашла изрека: „Јеб’ло вас весло које вас је превезло!“ Послије загребачке „Декларације о хрватском језику“ и београдског одговора „Предлогом за размишљање“, српски либерали на власти говорили су да Срби преко Дрине своје проблеме треба да рјешавају у Загребу и Сарајеву, а не у Београду. Србија је, међутим, приликом ратног распада помагала прекодринске

6 Душан Т. Батаковић, *Златна нит постојања*, Catena mundi, Београд, 2018, стр. 13.

Србе у отпору и избјеглиштву и преко својих снага. У Републици Српској Крајини то није дало очекивани резултат, али је пресудно утицало на настанак и опстанак Република Српске.

Али, Срби се и даље међусобно оптужују за југосносталгију и лијече се од југословенства, поред осталог и комеморативним скуповима поводом годишњице „Дана уједињења“. Критика „великог рјешења“ углавном се изводи компаративно са „малим рјешењем“. Колико је то неостварено „мало рјешење“ било заиста званично понуђено на релевантном нивоу, а колико је било став само неколицине земаља, односно колико је Србија била у прилици да бира, око тога се угледни српски историчари не слажу. Но, није ли понуда да Србија са Црном Гором на челу са српском династијом постане пијемонт територијално и популационо знатно веће државе била објективно понуда која се не одбија? Да није било глобалних потреса, попут Другог свјетског рата и пада Берлинског зида, Југославија би се, упркос свим унутрашњим тензијама, можда и одржала, али то је већ подручје алтернативне историје. Шта би било да је било?!

5. НЕСПОСОБНИ ИЛИ БАХАТИ

Право питање је зашто за „велико рјешење“ из два покушаја која су, с прекидом, трајала 80 година, Срби нису пронашли формулу да га одрже. Ни као монархију ни као републику, никао шестојануарску или диктатуру пролетаријата, ни као више или мање демократизовану, ни као централизовану ни децентрализовану, фередаралну и конфедералну, ни као унитарну, ни као вишенационалну, ни као „један, троимени народ“, ни конструишући нове нације и покрајине. Како то да најбројнија нација која је у рукама имала све адуте, и моралне, и политичке, и војне, није умјела да сачува своје државно дјело? Да ли је обесправљивала и малтретирала друге југословенске народе, или је, напротив, била сувише широкогруда и попустљива? Срби мисле ово друго, остали оно прво. Најзад, да ли Србија напросто није имала способне политичаре, дорасле сложенем југословенском пројекту?

Показали су се неспособни да побједнички капитал преточе у социјалну и економску предност или то из принципијелних разлога нису хтјели. Упркос начелу равномјерног развоја, западни дио земље био је тај који је сачувао предност у економској развијености из времена Аустроугарске. Према тези Дејана Јовића, СФРЈ након устава из 1974. године, није више била Титова Југославија, него Кардељева Југославија. Оног истог друга Бевца који је пред Тосићем говорио да се „није борио за Југославију него за социјализам“ и да је „Југославија за Словенце само транзитна категорија“. С друге стране, скупштини која је усвојила Устав из 1974. године предједавао је друг Плави (Мијалко Тодоровић) кога је већина сабораца и сународника у врху земље сматрала најспособнијим Србином. Највећа република, најбројнији народ, са Београдом као пријестоницом, са доминацијом у партији, армији, полицији, дипломатији, култури – па ипак губитник?

6. МАКИЈАВЕЛИЈЕВЕ ЛИЦИЦЕ

Можда се код Никола Макијавелија може наћи објашњење тог привидног парадокса. Као и касније класични елитисти Парето и Моска, и Макијавели пише о лавовима и овцама, али он додаје и категорију лисица. Снажни и храбри лавови су ти који освајају власт силом, стварају државе и бескомпромисно их силом бране. Али насљеђују их лисице, које се генерацијском смјеном укључују у власт и одржавају је рутинским маневрисањем, ситним уступцима и компромисима, све док неки нови млади лавови отворене на срну на власт, а онда немају храбрости, енергије, воље да узврате још јаче, упркос ресурсима којима располажу.⁷ Другим ријечима, када је ратне ветеране „друге“ Југославије у структурама власти замијенио подмладак, који је стасавао по студентским и омладинским организацијама, кабинетима и нижим комитетима, систем више није имао ко да брани. Напротив, предали су власт без борбе, као што насљедници јефтино продају кућу коју нису градили. То се поновило у свим посткомунистичким земљама.⁸

⁷ Николо Макијавели, *Владацац*, Ушће, Београд 2004.

⁸ Анализа Ђованија Сарторија (*Демократија – шта је то*, ЦИД, Подгорица, 2001, стр. 296) показује да није било економских, политичких социјалних или других објективних разлога

Други фактор је бахатост комунистичке власти у Србији. Они који су се вратили на власт после Марка Никезића и Латинке Перовић, баш као и они који су им претходили, потцјењивали су и занемаривали српско питање изван Србије. Живјели су у Београду који је током историје „друге“ Југославије заиста израстао у метрополу, југословенску и балканску. На сједницама савезних форума надмено су дочекивали другове из БиХ, Македоније, Црне Горе и др. као мање важне рођаке из провинције. Често се постављало парадигматично питање: „Шта има ново тамо код вас ...?“ Политички најдуговјечнији Србин у комунистичкој власти СФРЈ Петар Стамболић казује Вјенцеславу Глишићу да је примјетио да се тамо у Сарајеву повампирио „бошњаклук“. Рођко то потврђује, Мајо негира ... Чуо је да је Рато⁹ у томе главни. Чуди се томе и помало подсмјјева као да се то догађа негдје на другом крају свијета и Србију се не тиче. Није онда чудо што је народ у Србији до распада СФРЈ већином мислио да у БиХ не живе Срби него Босанци и Херцеговци.

7. БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Ваља нагласити да за Србе ван Србије Југославија није била исто што и за Србе у Србији. „Србијанци“, употријебићу тај назив као *terminus tehnicus*, стигматизују „прву“ Југославију са становишта „малог рјешења“ или „велике Србије“, које би сигурно било боље иако би ван граница оставило више сународника. Ипак, тог рјешења, напросто, није било и ствар је накнадне памети, јадиковања над пропуштеном шансом. За Србе ван Србије, међутим, Југославија је била реалан модус и да буду са „матичом“ и да остану код куће. Ријеч матица, истина, увијек треба стављати под наводнике јер су Срби у БиХ домицилни старосједилачки народ а не дијаспора. Али, у свакој невољи, каквих је у Босни увијек било на претек, Србија је призивана као „мајка Србија“, у њу се склањало, од ње је стизала помоћ, она је давала осјећај националне снаге, сигурности и самопоуздања.

да се Совјетски Савез, заједно са сателитским државама, распадне. И закључује: „СССР се оклизнуо на кору од банане“.

9 Родољуб Чолаковић – Рођко, Цвијетин Мијатовић – Мајо и Рато Дугоњић били су водећи комунистички кадрови из БиХ у СФРЈ у готово цијелом поратном периоду.

Истовремено, Срби у БиХ су се легитимно осјећали творцима „друге“ Југославије. За њу су се највише борили и највише страдали. У брдима БиХ је највећи дио рата било командно мјесто партизанског Врховног штаба. Ту су се одиграле готово све непријатељске офанзиве. Остала два народа су све вријеме махом попуњавала домобранске и усташке формације и локалну управу НДХ. Борби против фашистичког окупатора и квислинга масовно су се придружили тек после пада Италије, када је исход рата био извјестан. Срби у БиХ су били и најбројнији, доминирали су у компартији, војсци, полицији, дипломатији, а завичајну републику доживљавали као проширену Србију. „Сијали су у Босни, а временску прогнозу гледали на београдској ТВ“, читали Политику, Новости и НИН, навијали за Звезду или Партизан. Тако је било чак и када су их из Београда пуњивали да своје проблеме рјешавају у Сарајеву, када их у Србији нису разликовали од тамошњих Муслимана и Хрвата, када је Милошевић административне међурејубличке границе на Дрини признао као међудржавне...

8. СДС И СРСЈ ЗА БИХ БИЛИ СУ ЗА ЈУГОСЛАВИЈУ

Срби у БиХ су у 1990-их, након сецесије Словеније и Хрватске, жељели да остану у тзв. скраћеној Југославији. „Колика-толика Југославија“ била је прва опција СДС-а, односно српског националног покрета. Срби у БиХ су у децембру 1991. године одржали и референдум, односно плебисцит и изјаснили се „да ли желе да остану у Југославији са Србијом, Црном Гором и републикама и народима који то желе“. Управо на тако формулисано питање одговорили су са изузетно високом излазношћу и још већим процентом заокружених „ЗА“. Дакле, о том рјешењу српски народ у БиХ имао је прилику да се непосредно демократски изјасни, док о Дејтонском споразуму никада није.

А да је у јесен 1995. године добио шансу да се изјасни о Дејтонском споразуму, највјероватније би га убједљивом већином одбио. Сјетимо се да су у први мах „Дејтоном“ били разочарани и српско руководство и народ. Српска је остала без Сарајева, другог највећег српског града после Београда, без излаза на море, са танком везом Крајине и Семберије у

спорном Брчком, односи са матицом сведени су на „специјалне и паралелне везе“. Почеле су приче да је „Милошевић током преговора Кољевића, Крајишника и Буху држао по страни и уз чашу вискија Алији предао Сарајево“. Тек касније су Срби открили да Дејтон даје међународно признање и отвара могућност да се у БиХ направи безмало национална држава, те постали највећи поборници овог споразума, који је био тек друга српска опција, или резервно рјешење.

Али и тзв. босански реформисти, односно Савез реформских снага Југославије за БиХ, био је, након распада СКЈ по републикама, једина релевантна југословенска странка у БиХ. Муслимани и Хрвати су акроним СРСЈ читали су као „Странка резервних Срба“. Анте Марковић се залагао за опстанак Југославије барем као заједничког тржишта од 20 милиона потрошача, које је већ само по себи представљало велики економски, али и међународнополитички потенцијал. Дао је сагласност цивилне политичке власти генералу Кадијевићу да војно интервенише у Словенији. Дао је и један од свега два гласа у Предсједништву СФРЈ да ЈНА, умјесто повлачења, пуним војним капацитетом заштити спољне границе Југославије у Словенији.¹⁰ Бивши реформиста Милорад Додик у више наврата истиче да је Српска и данас заглавана у Србију, да прекодрински Срби сањају уједињење са матицом, да ће то и остварити, ако не ова, оно сљедећа генерација.

9. ДИСКОНТИНУИТЕТ ОД ПОЛА МИЛЕНИЈУМА

Треба подсетити да код Срба и Хрвата у БиХ не постоји колективна меморија о континуитету са средњовјековном хришћанском Босном, а муслимански вјерски идентитет опет настаје османском исламизацијом на њеним рушевинама. Потом настаје дисконтинуитет од пет стољећа, који траје и до данас, јер дејтонска БиХ није суверена држава него међународни протекторат.

У Краљевини Југославији БиХ није ни постојала сем као топоним који су касније пресејцале границе бановина.

¹⁰ Анте Марковић је посљедњи од савезних функционера из Хрватске отишао из Београда и то не у Загреб, него у иностранство, а касније је Месићу одбио премијерску функцију у Хрватској.

Творци потоње социјалистичке Југославије двоумили су се да ли треба да буде само трећа покрајина у оквиру Србије или шеста федерална јединица. Прошла је друга варијанта, али не зато што је комунистичко вођство имало у виду континуитет са средњовјековним босанским краљевством него из сасвим прагматичних разлога. На дијелове БиХ са хрватском већином претендовала је Хрватска.

Као „Југославија у минијатури“, БиХ није могла да постоји без југославенског окружења у „природној величини“. Ако је Србима и Хрватима била тијесна велика Југославија, како им је онда тек могла бити комотна њена минијатура, још у друштву са Бошњацима са претензијама на цијелу БиХ. „Мини Југославија“ је међународно призната, али се и данас непрестано изнутра тресе и клима јер нема унутрашње признање. У њој живе три најбројнија југословенска народа који су чинили безмало 3/4 југословенске популације СФРЈ. БиХ има у концентрисаној и компримисаној форми све проблеме СФРЈ у фази распадања и зато представља споља темпирану експлозивну нараву.

Свјестан тога, Алија Изетбеговић је послје сецесије Словеније ишао код Геншера¹¹ да упозори да ће „признање Хрватске изазвати рат у БиХ“, затим је говорио да ће „прихватити свако рјешење које договоре Срби и Хрвати“. А онда је послје већ потписаног Лисабонског споразума у Сарајево допутовао Ворен Цимерман и отворио му нове перспективе „у складу са америчким вриједностима“, испоставиће се суицидне по БиХ и муслимански народ.

„САД неће етничку подјелу у којој би и Муслимани имали свој дио, него цјеловиту и јединствену мултиетничку грађанску државу у којој ће они бити хегемона већина“. А та перспектива донијела им је војни пораз, највеће жртве у грађанском рату, рехабилитацију (европског) Лисабонског споразума под (америчким) именом *Дејтонски*, свега пет кантона, само 25% територије, територијалну хомогенизацију сва три народа ... И, на концу, фактичку подјелу наводно недјелјиве БиХ на три кон/

¹¹ Министар спољних послова Њемачке Ханс Дитрих Геншер био је персонално главни покровитељ сецесије Словеније и Хрватске, и у Мастрихту је прихватање евра као заједничке монете ЕУ условио признањем ове двије нове државе.

федералне јединице: признату Републику Српску, непризнату „Херцег Босну“ и нежељену „Бошњачку Босну“.¹²

Таква БиХ коју Бошњаци аутоиронично називају фри-шоп држава има полупропусне границе према Србији и Хрватској, преко којих Срби и Хрвати остварују интензивније и присније везе са матицама него са својим босанским комшилуком. Бошњаци, опет, борећи се против тих природних друштвених националих веза, а за уставноправну и административну интеграцију, централизацију и унитаризацију БиХ, само подстичу тај процес унутрашњег удаљавања, а спољног зближавања. Резултат и јесте фри-шоп зона, која својим порозним границама преко РС и ХБ више повезује сусједне државе Србију и Хрватску са БиХ него што сама по себи представља интегрисану државну цјелину. Тај троугао био је треножац на који је била ослоњена „друга“ Југославија.

10. „ПЕТА ЈУГОСЛАВИЈА“ ИЛИ ПРИЗНАЊЕ ТЕРИТОРИЈАЛНО-ЕТНИЧКИХ ГРАНИЦА

Није ли решење, можда, нека потенцијално „пета“ Југославија од близу 15 милиона становника који говоре истим троименим српским језиком, а без, бар се данас тако чини, компромитованог југословенског имена у деминутиву? Или томе ипак мора да претходи обнова Вестфалског система националних држава, што на Балкану значи усклађивања државних граница са територијално етничким које су, показало се свугдје у свијету, и најстабилније? Униполарни свијет се већ пред нашим очима трансформише у триполарни на путу ка мултиполарном.

Расплет ситуације у БиХ показаше да ли ћемо имати ту „пету“ Југославију или велику Србију, велику Хрватску и малу Босну. Тек по томе моћи ћемо да судимо о судбини југословенског пројекта. Од 1990. године не престаје процес смиривања тла на ех југословенском простору. Вријеме ради за Србе са опадањем моћи једине суперсиле, са повратком

¹² Присталице унитарне БиХ су очи рата су упозоравали да је „унутрашња подјела немогућа јер њена територијално-етничка структура има мустру тигровога крзна, да ће линије разграничења пролазити кроз спаваће собе“ и сл. Грађански рат и тространа етничка чишћења су, истина на најгори могући начин, рјешила тај проблем. Последњи попис је показао да у ФБиХ више готово и нема Срба, као што је у РС остало мало несрпског становништва.

Русије и доласком Кине, са гасоводима и путем свиле. Али, на дјелу је контраофанзива САД са Британијом под фирмом НАТО-а и Њемачке и Француске под фирмом Војске ЕУ и то управо у простору Србије и Српске, са ослоном на исламски елемент у Албанији, АП Косову и Метохији, у Црној Гори, Македонији и БиХ.

Историја се убрзава и ускоро ћемо знати бар неке прелиминарне резултате. Поред вјеште дипломатије, нама остаје да развијамо „меку моћ“ идентитета, културе, књижевности, језика, православља, словенства, који су нас одржали и у гора времена. Френсис Фукујама, који се прославио теоријом о крају историје као глобалном тријумфу неолиберализма, данас објашњава да се његова прогноза није остварила због отпора идентитета који траже поштовање, достојанство, признање другог.¹³

Литература

Батаковић Т. Душан, *Златна нит постојања*, Catena mundi, Београд, 2018.

Волцер Мајкл, *Американизам*, ЦИД, Подгорица 2001.

Дал Роберт, *Полиархија*, Филип Вишњић, Београд 1997.

Кољевић Никола, *Отаџбинске теме*, Итака, Београд, 1995.

Макијавели Николо, *Владалац*, Ушће, Београд 2004.

Менанд Луис, „Како је Фукујама одложио ‘крај историје’“, www.newyorker.com, 13. 12. 2018.

Пипиди Мундјиу Алина, *Национализам после комунизма*, Београдски фонд за политичку изисетност, Београд 2004.

Сартори Ђовани, *Демократија – шта је то*, ЦИД, Подгорица, 2001.

13 Луис Менанд, „Како је Фукујама одложио ‘крај историје’“, www.newyorker.com, 13. 12. 2018.

Nenad Kecmanovic**„MINI-YUGOSLAVIA“ – FROM A REPUBLIC OF
COMPROMISE TO „THE IMPOSSIBLE STATE“****Resume**

Since its creation in 1918, the Yugoslav state has been destabilised by its internal contradictions. Because of this “structural error” it did not withstand the test of history. Although it has changed its ethnic, territorial and political frameworks, it could not survive in any form. The lack of internal cohesion, due to which the so-called Great Yugoslavia failed, was also the reason for the unsustainability of the “Mini - Yugoslavia” - Bosnia and Herzegovina. An analysis of its political life and position in the Yugoslav state indicates that then political processes depended on the relations in the Serbian-Croatian-Muslim “triangle”, same as they do today. Since their interests remain sharply opposite both in the religious-civil war and in the “post-Dayton” Bosnia and Herzegovina, it is obviously an imposed, artificial, “impossible state”. It does not stand on internal consensus, but only thanks to the interests of the West. Only time will tell whether a new “fifth” Yugoslavia will be formed, with 15 million inhabitants who speak a single, Serbian language with three names, or will there be an alignment of state borders with ethno-territorial reality.

Keywords: a non-viable state, territorial division, ethnic borders, Bosnia and Herzegovina, Yugoslavia.

* Овај рад је примљен 7. априла 2019. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 30. априла 2019. године.